

FINANŠU INSTRUMENTU VEIDU UN TIEM PIEMĪTOŠO RISKU APRAKSTS

Klientam pilnībā ir jāapzinās:

- ka viņš pats ir atbildīgs par lēmuma pieņemšanu ieguldīt vienā vai citā finanšu instrumentā un viņam pašam ir jāuzņemas ar ieguldījumu saistītie riski
- nepieciešamība izpētīt ar ieguldījumu pakalpojumu sniegšanu saistītos dokumentus (tajā skaitā, Bankas noteikumus, politikas, cenrādi), kā arī citu ar attiecīgo ieguldījumu saistītu informāciju, piemēram, informāciju par valsti, kurā veicami ieguldījumi, attiecīgā finanšu instrumenta emitentu, u.c.
- nepieciešamība pārbaudīt rīkojumus darījumiem ar finanšu instrumentiem pirms to iesniegšanas izpildei un nekavējoties ziņot bankai par kļūdām tajos, ja tādas konstatētas
- nepieciešamība pastāvīgi sekot līdzi sava ieguldījuma vērtībai (izmantojot publiski pieejamo informāciju, DNB internetbanku vai pieprasot atbilstošu informāciju DNB bankas speciālistiem) un rīkoties nekavējoties (piemēram, pārdodot finanšu instrumentus, kuros tas veicis ieguldījumu), lai samazinātu iespējamo zaudējumu risku.

Banka, ievērojot tiesību aktu prasības, un, lai dotu klientiem lielāku iespēju pieņemt pamatotu ieguldījumu lēmumu, šajā dokumentā piedāvā atsevišķu finanšu instrumentu veidu un tiem piemītošo risku apkopotu aprakstu. Apraksts ir veidots tā, lai būtu saprotams ieguldītājiem - neprofesionāliem klientiem (t.i. klientiem, kuriem piešķirts privāta klienta statuss) ar minimālām zināšanām par ieguldījumu pakalpojumiem.

Vispārēja informācija par riskiem

Banka norāda, ka šajā dokumentā esošais risku uzskaitījums nav izsmelošs un ietver tikai būtiskākos no tiem, un darījuma veikšanas gaitā ieguldītājam var rasties arī citi riski.

Ieguldītāja galvenais mērķis ir iegūt pozitīvu atdevi no veiktajiem ieguldījumiem. Tomēr katrs ieguldījums ir saistīts ar **tirgus risku**, tādēļ finanšu instrumentu darījuma rezultātā peļņa var izrādīties mazāka nekā gaidīts, vai arī negatīva. Parasti peļņas gūšanas varbūtība ir tieši saistīta ar zaudējumu varbūtību - jo augstāks ir sagaidāmais ienesīgums, jo lielāks ir iespējamais risks. Ieguldījumi, kas veikti ilgtermiņā, samazina iespēju saņemt negatīvu ienesīguma rezultātu, jo to vērtības kāpums kompensē īslaicīgus vērtības samazinājumus.

Nozīmīgākie riski, kas jāņem vērā ieguldītājam:

- **Likviditātes risks** – risks, ka ieguldītājs var ciest zaudējumus, ja noteiktā laika posmā finanšu instrumentu nav iespējams realizēt par vēlamu cenu. Likviditātes risks ir aktuāls, ja tirgū ir nepietiekams konkrētā finanšu instrumenta pircēju skaits.
- **Darījuma partnera kredītrisks** – risks, ka ieguldītājs var ciest zaudējumus, ja darījuma partneris, kuram ir saistības pret ieguldītāju vai pret banku par labu ieguldītājam, nevar izpildīt savas saistības.
- **Emitenta risks** — risks, ka ieguldītājs var ciest zaudējumus, ja parāda vērtspapīra vērtība mainās atkarībā no emitenta maksātspējas: ja maksātspēja pasliktinās, tad vērtspapīru cena samazinās, un otrādi. Ja emitents, kura emitētos finanšu instrumentos ieguldītājs ieguldījis līdzekļus, nepilda savas saistības, pastāv risks zaudēt ieguldījumus pilnā apmērā.
- **Procentu likmju svārstību risks** – risks, ka ieguldītājs var ciest zaudējumus, ja mainoties tirgus procentu likmēm mainās finanšu instrumenta vērtība. Parāda vērtspapīru vērtība samazinās, ja procentu likmes pieaug, un otrādi.

- **Valūtas risks** – risks, ka ieguldītājs var ciest zaudējumus, ja ieguldījumi finanšu instrumentos tiek veikti ārvalstu valūtās. Klientam jāapzinās, ka ieguldījumu vērtība var samazināties nelabvēlīgu valūtas kursu izmaiņu rezultātā.

- **Citi riski** – riski, kas saistīti ar nepārvarama varas apstākļiem (dabas katastrofas un stihijas, kara darbības, streiki, traucējumi saziņas līdzekļos, informācijas sistēmās), riski, kas saistīti ar tiesību aktu un/ vai nodokļu režīma izmaiņām, naudas plūsmas risks, , informācijas, ārvalstu tiesību aktu piemērošanas risks, u.c..

Pastāv vairāki risku ierobežošanas veidi – piemēram, ieteicams veikt ieguldījumus vairākos riska ziņā atšķirīgos finanšu instrumentos, nevis vienā vai tikai dažos riska ziņā vienādos vai ļoti līdzīgos finanšu instrumentos. Tādā veidā risks tiek sadalīts vienmērīgāk, lai izvairītos no vienlaicīgas un vienādas negatīvas ietekmes uz visiem viena ieguldītāja īpašumā esošiem finanšu instrumentiem.

Finanšu instrumentus pēc to uzbūves un tiem piemētošiem riskiem var iedalīt vienkāršajos (*non-complex*) un sarežģītajos (*complex*) finanšu instrumentos. Vienkāršie finanšu instrumenti ir, piemēram, parastās akcijas, obligācijas, kurās nav ietverts atvasinātais finanšu instruments, kā arī atsevišķu ieguldījumu fondu apliecības, piemēram, pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumu apliecības. Visi finanšu instrumenti, kas nav vienkāršie finanšu instrumenti, ir uzskatāmi par sarežģītiem finanšu instrumentiem (tai skaitā vienkāršie finanšu instrumenti, kas iegādāti par kredīta jeb aizņemtiem līdzekļiem).

Ja ieguldītājs finanšu instrumentu iegādei izmanto aizņemtus (tajā skaitā no kredītiestādes) līdzekļus, un par aizņemtiem līdzekļiem iegādātais finanšu instruments nav nesis peļņu ieguldītāja paredzētajā apmērā, ieguldītājam jebkurā gadījumā aizņemtie līdzekļi ir jāatdod kreditoram saskaņā ar attiecīgo pušu vienošanos par aizdevuma noteikumiem. Ieguldītājam jāapzinās, ka par aizņemtiem līdzekļiem iegādātu finanšu instrumentu ienesīgums var nebūt pietiekošs, lai ieguldītājs pilnā apmērā no gūtās peļņas segtu ar attiecīgo kredītu saistītās izmaksas (tajā skaitā kredīta lietošanas procenti un komisijas maksas par kredīta izsniegšanu vai noformēšanu, ja tādas būtu).

VIENKĀRŠIE FINANŠU INSTRUMENTI

1. AKCIJAS

Akcijas ir kapitāla daļu vērtspapīri. Akciju īpašnieks jeb akcionārs pēc būtības ir uzņēmuma līdzīpašnieks. Ja uzņēmums gūst peļņu, noteiktos gadījumos daļu no tās dividendžu formā izmaksā akcionāriem. Jo lielāks akciju skaits ir akcionāra īpašumā, jo lielāka uzņēmuma kapitāla daļa tam pieder un attiecīgi lielāka sadalāmās peļņas daļa pienākas. Jāatceras, ja uzņēmuma darbība nes zaudējumus, tā kapitāls samazinās, kā rezultātā samazinās arī akcionāru ieguldījumu vērtība. Gadījumā, ja uzņēmums bankrotē, pastāv iespēja daļēji vai pilnībā zaudēt akcijās ieguldītos līdzekļus.

Akcijas tiek iedalītas parastās un priekšrocību akcijās. Parasto akciju īpašniekam ir tiesības piedalīties sabiedrības pārvaldē, izmantojot balsstiesības akcionāru sapulcēs. Savukārt priekšrocību akcijas dod tās īpašniekam prioritāras tiesības uz dividendēm, bet parasti nedod balsstiesības. Akciju tirdzniecība visbiežāk notiek regulētajā tirgū jeb fondu biržā. Konkrētā uzņēmuma akciju cena ir atkarīga no pieprasījuma un piedāvājumā mijiedarbības, ko nosaka virkne dažādu faktoru, piemēram:

- 1) uzņēmuma esošais stāvoklis (tajā skaitā, pārdošanas apjomi, organizācijas struktūra, darba ražīgums u.c.), kā arī nākotnes perspektīvas. Tā kā nav iespējams precīzi paredzēt, cik veiksmīgi uzņēmums darbosies nākotnē (tas ir atkarīgs no, piemēram, tehnoloģijām, piemērojamo likumu prasībām, konkurences), akciju cenas lielā mērā nosaka investoru aplēses par uzņēmuma darbību nākotnē.
- 2) tirgus procentu likmes. Pirmkārt, augstākas procentu likmes nozīmē lielākas parāda apkalpošanas izmaksas uzņēmumam, kas samazina tā peļņu un izaugsmes iespējas. Otrkārt, pieaugot procentu likmēm, palielinās parāda vērtspapīru ienesīgums un investoru pieprasījums pēc akcijām samazinās, kas negatīvi ietekmē akciju cenu.
- 3) akciju tirdzniecības apgrozījums jeb kopējais akciju daudzums, kas tiek pirkti vai pārdoti biržā. Ja konkrētā uzņēmuma akciju tirdzniecības apgrozījums ir liels, samazinās starpība starp cenu, ko pircēji ir gatavi samaksāt, un cenu, ko pieprasa pārdēvēji. Šādas akcijas ir viegli iegādāties un pārdot. Savukārt, ja

tirdzniecības apgrozījums ir mazs, klientam var rasties grūtības ar akciju iegādi vai pārdošanu par vēlamu cenu.

Tirgus dalībniekiem parasti ir dažādi viedokļi par uzņēmuma perspektīvām, kā rezultātā veidojas tirgus līdzsvars, jo daži tirgus dalībnieki vēlas akcijas pārdot, bet citi – iegādāties. Ja tirgus dalībnieku vairākumam ir vienots viedoklis par akcijas cenu nākotnē, tad izveidojas situācija, kas noved pie akciju cenas straujākām izmaiņām, jo pieprasījums pēc akcijām pieaug vai samazinās. Akciju cenu samazinājums negatīvi ietekmē ieguldītāja peļņu.

2. PARĀDA VĒRTSPAPĪRI

Parāda vērtspapīri, piemēram, obligācijas, apliecina vienas puses (emitenta) parāda saistības pret otro pusi (obligāciju turētāju). Obligāciju emitenta saistības pret obligāciju turētāju ir atrunātas obligāciju prospektā. Parasti emitentam ir pienākums noteiktajā dienā (obligāciju dzēšanas datumā) atmaksāt obligāciju turētājiem iegādāto obligāciju nominālvērtību, kā arī periodiski (piemēram, vienu vai divas reizes gadā) maksāt tiem procentu ienākumu (kuponus). Tomēr ir arī obligācijas bez noteikta dzēšanas termiņa un obligācijas, kuru emitentam nav pienākums maksāt obligāciju turētājam kuponus (tās sauc par parādzīmēm, bezkuponu vai nulles kupona obligācijām). Obligāciju kupons tiek izteikts gada procentos no obligāciju nominālvērtības. Tas var būt gan fiksēts, gan mainīgs. Obligāciju emitenti var būt valstu valdības, bankas, uzņēmumi u.c. tirgus dalībnieki.

Obligāciju turētājs var pārdot savas obligācijas pirms to dzēšanas datuma. Šajā gadījumā ir jārēķinās, ka obligāciju pārdošanas cena var būt gan augstāka, gan zemāka par obligāciju iegādes cenu. Obligāciju cenu ietekmē vairāki faktori, ar kuriem obligāciju turētājam ir jārēķinās, piemēram:

- 1) emitenta maksātspēja. Jo labāki ir emitenta finansiālie rādītāji, jo zemākas ir tā aizņemšanās izmaksas. Līdz ar to šāda emitenta obligāciju cena ir augstāka. Ja emitenta maksātspēja pasliktinās, tā emitēto obligāciju cena samazinās, kā rezultātā obligāciju turētāji var ciest zaudējumus. Ja emitents kļūst maksātnespējīgs, tā emitēto obligāciju turētāji var daļēji vai pat pilnībā zaudēt ieguldītos līdzekļus, neskatoties uz to, ka viņi ir noturējuši savu ieguldījumu obligācijās līdz to dzēšanai.
- 2) tirgus procentu likmes. Pieaugot tirgus procentu likmēm, samazinās obligāciju cenas, kā rezultātā obligāciju turētājiem var rasties zaudējumi, ja viņi vēlēšies pārdot obligācijas pirms to dzēšanas datuma. Visvairāk tirgus procentu likmju svārstības ietekmē ilgtermiņa obligāciju cenas.
- 3) obligāciju tirdzniecības apgrozījums. Ja tirgū ir nepietiekams obligāciju pircēju skaits, obligāciju pārdošana par vēlamu cenu var būt apgrūtināta.

3. ATSEVIŠĶU IEGULDĪJUMU FONDU APLIECĪBAS

Ieguldījumu fondu apliecības var būt gan vienkāršs finanšu instruments (piemēram, pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumu apliecības, atvērtā ieguldījumu fonda „DNB Rezerves fonds” apliecības), gan sarežģīts finanšu instruments.

Ieguldījumu fonds ir daudzu ieguldītāju līdzekļu apvienojums, kuru ar mērķi gūt peļņu no ieguldījumu vērtības pieauguma pārvalda kvalificēts speciālists (fonda pārvaldnieks). Lai nodrošinātu ieguldījumu vērtības pieaugumu, fonda pārvaldnieks veic ieguldījumus dažādos aktīvos, piemēram, akcijās, obligācijās, termiņnoguldījumos un nekustamajā īpašumā. Pārvaldnieka tiesības veikt ieguldījumus vienā vai citā aktīvu klasē ir noteiktas ieguldījumu fonda prospektā. Prospektā ir atrunāta arī atlīdzība, kuru fonda pārvaldnieks saņem par savu darbu. Tā periodiski tiek iekasēta no fonda aktīviem.

Ieguldījumu fonda apliecība ir vērtspapīrs, kas apliecina ieguldītāja līdzdalību fondā un no tā izrietošās ieguldītāja tiesības. Pērkot ieguldījumu fonda apliecības, ieguldītājs kļūst par fonda dalībnieku un iegūst tiesības pretendēt uz atbilstošu fonda peļņas daļu. Tomēr ieguldītājam ir jārēķinās, ka ieguldījumu fonda daļām nav ne garantētas nominālvērtības, ne garantēta ienesīguma. Tas nozīmē, ka ieguldītājs var arī zaudēt daļējus vai visus fondā ieguldītos līdzekļus. Tāpat ir jāņem vērā, ka ieguldījumu fondam ir raksturīgi tie paši riski, kas piemīt aktīviem, kuros fondā esošie ieguldītāju līdzekļi tiek izvietoti.

Izplatītākie ieguldījumu fondu veidi:

- Naudas tirgus fondi – ieguldītāju līdzekļi tiek izvietoti termiņnoguldījumos un īstermiņa obligācijās. Šiem fondiem ir viszemākā riska pakāpe.
- Obligāciju fondi – ieguldītāju līdzekļi tiek izvietoti parāda vērtspapīros.

- Sabalansētie fondi – ieguldītāju līdzekļi tiek izvietoti gan parāda vērtspapīros, gan akcijās.
- Akciju fondi – ieguldītāju līdzekļi tiek izvietoti uzņēmumu akcijās.
- Hedžfondi (*hedge funds*) – papildus tradicionālajiem ieguldījumiem akcijās un/vai obligācijas tiek izmantoti ieguldījumi atvasinātos instrumentus, kas palielina ieguldījuma riska līmeni, bet tajā pašā laikā arī palielina sagaidāmo ienesīgumu. Ieguldījums hedžfondā ir pakļauts ievērojamām svārstībām, turklāt jāņem vērā, ka hedžfondiem mēdz būt noteiktas tirdzniecības un norēķinu dienas, kā rezultātā pastāv iespēja, ka, pārdojot fonda apliecības, ieguldītājs saņems līdzekļus no to pārdošanas savā kontā pēc ilgāka laika. Hedžfondi var būt gan vienkāršs, gan sarežģīts finanšu instruments.

Ieguldījumu fondus iedala slēgtajos (ir noteikts fonda darbības beigu datums un ierobežots fonda apliecību skaits) un atvērtajos (nav noteikts fonda darbības beigu termiņš un fonda apliecību skaits nav ierobežots).

Atsevišķs ieguldījumu fondu paveids ir biržā tirgotie fondi (*ETF - Exchange Traded Funds*). To apliecības tiek tirgotas fondu biržās (līdzīgi akcijām). Biržā tirgto fondu daļas vērtība var būt piesaistīta dažādiem aktīviem, piemēram, akciju vai obligāciju indeksiem, izejvielām, valūtām u.c.. Biržā tirgotie fondi var būt gan vienkāršs, gan sarežģīts finanšu instruments.

SAREŽĢĪTIE FINANŠU INSTRUMENTI

1. PAR KREDĪTA LĪDZEKĻIEM IEGĀDĀTIE VIENKĀRŠIE FINANŠU INSTRUMENTI

Klientam ir iespēja palielināt savu ieguldījumu apjomu ar no bankas aizņemtiem līdzekļiem. Šādos gadījumos klienta paša ieguldītais kapitāls var būt ievērojami mazāks par kopējo ieguldījuma nominālvērtību. Tomēr klientam ir jāsaprot, ka iegādājoties finanšu instrumentus ar kredītu, viņš var zaudēt ne tikai savus ieguldītus līdzekļus, bet arī aizņemtus līdzekļus un palikt parādā, ja attiecīgā finanšu instrumenta cenu dinamika būs nelabvēlīga.

2. STRUKTURĒTIE FINANŠU INSTRUMENTI

Pie strukturētiem finanšu instrumentiem pieskaitāmas, piemēram, indeksiem piesaistītās obligācijas. Indeksiem piesaistītās obligācijas parasti piedāvā ienesīgumu, kas ir atkarīgs no akciju indeksa vai indeksu groza attīstības. Ja indeksa vērtība pieaug, pieaug arī obligāciju vērtība. Savukārt, ja indeksa vērtība samazinās, ieguldītājs peļņu var arī nesaņemt, t.i., atgūt tikai obligāciju nominālvērtību. Indeksiem piesaistīto obligāciju emitents garantē to nominālvērtību obligāciju dzēšanas dienā, līdz ar to ieguldītājs var ciest zaudējumus, ja izvēlēsies pārdot savā īpašumā esošās obligācijas pirms to noteiktā dzēšanas termiņa.

Indeksiem piesaistītajām obligācijām piemīt emitenta risks, t.i., ja obligāciju emitents (parasti tā ir kredītiestāde) bankrotē, ieguldītājam pastāv risks zaudēt daļu vai visus obligācijās ieguldītos līdzekļus, tajā skaitā arī aizņemtus līdzekļus, ja obligāciju iegādei izmantoti kredīta līdzekļi.

3. ATSEVIŠĶU IEGULDĪJUMU FONDU APLIECĪBAS

Ieguldījumu fondu apliecības var būt gan vienkāršs finanšu instruments (piemēram, pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumu apliecības, atvērtā ieguldījumu fonda „DNB Rezerves fonds” apliecības), gan sarežģīts finanšu instruments.

Ja investēšana ieguldījumu fondā ir saistīta ar zināmām grūtībām (piemēram, ieguldījuma fonda apliecības nav iespējams viegli un ātri pārdot vai par fondu nav pieejama vidusmēra klientam saprotama informācija), šāda veida fonda apliecības ir uzskatāmas par sarežģītiem finanšu instrumentiem. Būtiskākais risks, veicot ieguldījumu šādos finanšu instrumentos, ir risks pilnībā zaudēt ieguldītos līdzekļus.

Atsevišķs ieguldījumu fondu paveids ir biržā tirgotie fondi (*ETF - Exchange Traded Funds*). To apliecības tiek tirgotas fondu biržās (līdzīgi akcijām). Biržā tirgto fondu daļas vērtība var būt piesaistīta dažādiem aktīviem, piemēram, akciju vai obligāciju indeksiem, izejvielām, valūtām u.c.. Biržā tirgotie fondi var būt gan vienkāršs, gan sarežģīts finanšu instruments.

4. ATVASINĀTIE FINANŠU INSTRUMENTI

Atvasinātie finanšu instrumenti ir finanšu tirgos tirgojamie finanšu un preču instrumenti, kuru cena ir atkarīga no to pamatā esošā aktīva vērtības. Atvasināto finanšu instrumentu pamatā esošie aktīvi var būt procentu likmes, valūtu kursi, akcijas, obligācijas, akciju indeksi, nafta, zelts, kokvilna, kā arī citas preces.

Atvasinātie finanšu instrumenti var tikt izmantoti, lai samazinātu riskus, kas saistīti ar to pamatā esošo aktīvu cenu svārstībām, kā arī lai gūtu peļņu no pašu atvasināto finanšu instrumentu cenu svārstībām. Pirms veikt darījumu ar atvasināto finanšu instrumentu ir precīzi jāizprot, kā svārstās pamata aktīvu cenas, kādi finanšu un citi riski ir saistīti ar šiem instrumentiem, kādi ir atvasināto finanšu instrumentu izmantošanas mērķi un risku samazināšanai pieejamie alternatīvie instrumenti.

Ja tirdzniecība ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem tiek veikta risku samazināšanas nolūkos, tie var noderēt pamatā esošo aktīvu cenu svārstību ietekmes samazināšanai. Tomēr jāņem vērā, ka atvasināto finanšu instrumentu un to pamatā esošo aktīvu cenu svārstības var būt atšķirīgas.

Ja tirdzniecība ar atvasinātajiem finanšu instrumentiem tiek veikta peļņas gūšanas nolūkos, klientam jāapzinās, ka šāda tirdzniecība saistīta ar augstu risku. Atsevišķiem atvasinātajiem finanšu instrumentiem ir raksturīgas lielas cenu svārstības. Līdz ar to pat nelielas tirgus izmaiņas var būtiski negatīvi ietekmēt klienta finanšu stāvokli.

Visbiežāk norēķini par atvasinātajiem finanšu instrumentiem tiek veikti nākotnē. Lai pirktu vai pārdotu atvasinātos finanšu instrumentus, darījuma slēgšanas brīdī ne vienmēr ir jārezervē naudas līdzekļi pilnā noslēgtā darījuma vērtībā. Noteiktos gadījumos, slēdzot atvasinātu finanšu instrumentu darījumu, klientam ir jānodrošina bankas noteikta apmēra garantija vai nodrošinājums. Nelabvēlīgu tirgus cenu izmaiņu gadījumā bankai ir tiesības pieprasīt papildināt klienta iepriekš sniegtās garantijas vai nodrošinājuma apjomu. Ja klients neveic iepriekš minēto papildinājumu, bankai ir tiesības izbeigt noslēgto atvasināto finanšu instrumentu darījumu pirms termiņa.

Klientam, kas vēlas veikt atvasināto finanšu instrumentu darījumus, jābūt atbilstošām zināšanām par attiecīgā atvasinātā instrumenta būtību, principiem un saistītajiem riskiem. Katram atvasināto finanšu instrumentu veidam ir atšķirīgi riski, un klienta zināšanas un pieredze, veicot darījumus ar kādu no atvasinātiem finanšu instrumentiem, negarantē izpratni par citiem atvasinātajiem finanšu instrumentiem.

Atvasināto finanšu instrumentu darījumu izpildes termiņi var būt dažādi - sākot no dažām dienām līdz pat vairākiem gadiem.

Izplatītākie atvasināto finanšu un preču instrumentu veidi ir šādi: nākotnes līgumi (*forwards*), opcijas (*options*), mijmaiņas līgumi (*swaps*).

Valūtas maiņas nākotnes līgumi (*FX forwards*) un valūtas mijmaiņas līgumi (*FX swaps*)

Vispārīga informācija

Valūtu maiņas nākotnes līgumi (*forwards*) – vienošanās veikt valūtas maiņas darījumu par fiksētu cenu nākotnes datumā.

Valūtu mijmaiņas līgumi (*swaps*) – vienošanās par divu valūtas darījumu vienlaicīgu noslēgšanu, no kuriem viens ir darījums par valūtas pirkšanu / pārdošanu norēķinu datumā saskaņā ar darījuma noslēgšanas brīdī fiksēto kursu, un otrs ir pretējs darījums par tā paša valūtas apjoma pārdošanu / pirkšanu nākotnē. Abu darījumu valūtu kursi tiek nofiksēti darījumu slēgšanas brīdī un ir atkarīgi no attiecīgo valūtu procentu likmju starpības.

Saistītie riski.

Lai slēgtu valūtas maiņas nākotnes līgumus vai valūtas mijmaiņas līgumus, darījuma slēgšanas brīdī ne vienmēr ir jārezervē naudas līdzekļi pilnā noslēgtā darījuma vērtībā. Noteiktos gadījumos, slēdzot darījumu, klientam ir jānodrošina bankas noteikta apmēra garantija vai nodrošinājums. Nelabvēlīgu tirgus cenu izmaiņu gadījumā bankai ir tiesības pieprasīt papildināt klienta iepriekš sniegtās garantijas vai nodrošinājuma apjomu. Ja klients neveic iepriekš minēto papildinājumu, bankai ir tiesības izbeigt attiecīgo darījumu pirms termiņa. Ja darījums tiek izbeigts pirms noteiktā termiņa, klientam var rasties zaudējumi un citi papildus izdevumi.

Ja darījumi ar valūtas atvasinātajiem finanšu instrumentiem tiek veikti peļņas gūšanas nolūkos, klientam jāapzinās, ka šādi darījumi ir saistīti ar augstu risku. Nelabvēlīgu valūtas kursu svārstību rezultātā klientam var rasties neierobežoti zaudējumi.

Opcijas (*options*)

Vispārīga informācija

Opcijas (*options*) – atvasinātie finanšu instrumenti, kas opcijas līguma pārdevējam rada saistības un opcijas līguma pircējam dod tiesības (bet nerada saistības) nopirkt (*call option*) vai pārdot (*put option*) līgumā noteiktu bāzes aktīva daudzumu par noteiktu cenu jebkurā datumā no līguma noslēgšanas datuma līdz līguma izpildes datumam (*American option*) vai līguma izpildes datumā (*European option*).

Par tiesībām pieprasīt opcijas līguma izpildi opcijas pircējs maksā prēmiju. Samaksātās prēmijas apmērs ir atkarīgs no opcijas līguma pamatā esošā aktīva (valūtas kursa, procentu likmju, akciju vai akciju indeksu cenu, preču cenu) svārstīguma (*volatility*), opcijas līguma termiņa, opcijas līguma vienošanās cenas (*strike price*), kā arī citiem faktoriem.

Saistītie riski

Opcijas līguma pārdevējs uzņemas finanšu riskus, lai varētu nodrošināt pircēja tiesības pieprasīt iespējas līguma izpildi.

Riski, ko opcijas līguma slēgšanas gadījumos uzņemas klients, var būtiski atšķirties atkarībā no tā, vai klients ir opcijas pircējs vai opcijas pārdevējs. Opcijas pircējs, pērkot *call* vai *put* opciju, samaksā opcijas pārdevējam prēmiju, un viņa izmaksas ierobežo samaksātās prēmijas apjomu.

Opcijas pārdevējs no opcijas pircēja saņem samaksu – opcijas prēmiju, un viņa ienākumus ierobežo saņemtās prēmijas apjoms. Noteiktos gadījumos, slēdzot opcijas pārdošanas darījumu, klientam ir jānodrošina bankas noteikta apmēra garantija vai nodrošinājums. Nelabvēlīgu tirgus cenu izmaiņu gadījumā bankai ir tiesības pieprasīt papildināt klienta iepriekš sniegtās garantijas vai nodrošinājuma apjomu. Ja klients neveic iepriekš minēto papildinājumu, bankai ir tiesības izbeigt attiecīgo darījumu pirms termiņa. Ja darījums tiek izbeigts pirms noteiktā termiņa, klientam var rasties zaudējumi un citi papildus izdevumi.

Ja opcijas pārdošanas darījumi tiek veikti peļņas gūšanas nolūkos, klientam jāapzinās, ka šādi darījumi ir saistīti ar augstu risku. Nelabvēlīgu valūtas kursu svārstību rezultātā klientam var rasties būtiski zaudējumi.

Procentu likmju mijmaiņas darījumi (*interest rate swaps*)

Vispārīga informācija

Procentu likmju mijmaiņas darījumi – vienošanās, saskaņā ar kuru naudas plūsma, kas balstīta uz fiksēto procentu likmi, kuras aprēķināšanai izmantota nosacītā pamatsumma, tiek aizstāta ar naudas plūsmu, kas balstīta uz mainīgo procentu likmi, kuras aprēķināšanā izmantota tā pati nosacītā pamatsumma, vai otrādi.

Saistītie riski

Lai slēgtu procentu likmju mijmaiņas darījumus, darījuma slēgšanas brīdī ne vienmēr ir jārezervē naudas līdzekļi pilnā noslēgtā darījuma vērtībā. Noteiktos gadījumos, slēdzot darījumu, klientam ir jānodrošina bankas noteikta apmēra garantija vai nodrošinājums. Nelabvēlīgu tirgus cenu izmaiņu gadījumā bankai ir tiesības pieprasīt papildināt klienta iepriekš sniegtās garantijas vai nodrošinājuma apjomu. Ja klients neveic iepriekš minēto papildinājumu, bankai ir tiesības izbeigt attiecīgo darījumu pirms termiņa.

Ja darījums tiek izbeigts pirms termiņa, tas tiek pārvērtēts pēc tirgus likmēm. Ja klients ir fiksētās likmes maksātājs un procentu likmes tirgū ir pazeminājušās, tad darījumam vairākumā gadījumu būs negatīva tirgus vērtība, kas pēc bankas pieprasījuma klientam būs jāsedz pilnā apmērā attiecīgā darījuma pirmstermiņa izbeigšanas dienā. Sekojoši, ja darījums tiek izbeigts pirms noteiktā termiņa, klientam var rasties zaudējumi un citi papildus izdevumi.

Preču mijmaiņas darījumi (*commodity swaps*)

Vispārīga informācija

Preču mijmaiņas darījumi – vienošanās, saskaņā ar kurām naudas plūsma, kas balstīta uz fiksēto cenu, kuras aprēķināšanai izmantota preces nosacītā pamatsumma, tiek aizstāta ar naudas plūsmu, kas balstīta uz mainīgo cenu, kuras aprēķināšanā izmantota tā pati preces nosacītā pamatsumma, vai otrādi.

Saistītie riski

Ja darījumi tiek slēgti peļņas gūšanas nolūkos, darījuma izpildes brīdī preces cena var atšķirties no darījuma slēgšanas dienā nofiksētās cenas, un klientam var rasties būtiski zaudējumi.

Slēdzot preču mijmaiņas darījumus, klientam ir jāpievērš uzmanība šo darījumu pamatā esošo preču cenām, kuras var svārstīties atšķirīgāk nekā atvasināto preču instrumentu cenas.

Lai slēgtu preču mijmaiņas darījumus, darījuma slēgšanas brīdī ne vienmēr ir jārezervē naudas līdzekļi pilnā noslēgtā darījuma vērtībā. Noteiktos gadījumos, slēdzot darījumu, klientam ir jānodrošina bankas noteikta apmēra garantija vai nodrošinājums. Nelabvēlīgu tirgus cenu izmaiņu gadījumā bankai ir tiesības pieprasīt papildināt klienta iepriekš sniegtās garantijas vai nodrošinājuma apjomu. Ja klients neveic iepriekš minēto papildinājumu, bankai ir tiesības izbeigt attiecīgo darījumu pirms termiņa. Ja darījums tiek izbeigts pirms noteiktā termiņa, klientam var rasties zaudējumi un citi papildus izdevumi.